

ואני תפילתי

להתחבר לעצמי • להתחבר לבוראי • שעה של חוויה

יוצא ע"י מכון "עוצמה של קשר" בראשות: הרב דוד אנפולסקי שליט"א • הרב יוסף חיים אלבוים שליט"א • בנשיאות הגאון הגדול רבי ישראל גנס שליט"א

התפילה בראי הפרשה הרב יוסף חיים אלבוים

מסע חודש תשרי בפ"ך ובלבבך לעשותו

סיפור מהחיים

תלמיד חכם גדול היה בתל אביב קראו לו ר' שפטיה סגל זצ"ל, בצעירותו הוא למד אצל האור שמח בדווינסק, במהלך כל השנה אכלו 'מים' אצל הבעלי בתים, אבל ביום ראש השנה אכלו כולם אצל האור שמח, והרבנית חילקה לכל אחד את ה'סימנים' וכל אחד קיבל קצת מה'ראש', אבל לר' שפטיה נתנו בטעות 'זנב', והאור שמח התבונן בו מה יעשה, וראה שר' שפטיה נוטל את הזנב ואומר: "יהי רצון מלפניך ... שאהיה זנב לאריות ולא ראש לשועלים". והאור שמח נהנה מהנהגתו, ואמר לו כי מעתה לא יאכל יותר 'מים' אצל הבעלי בתים אלא יאכל על שולחנו, ומחמת קירבה זו גדל ונתעלה להיות ת"ח מופלא.

וזה לימוד גדול בשבילנו להרגיש תמיד שהקב"ה מולך עלינו בכל מצב, והוא מנהל אותנו לטובתנו, והרי בודאי היה יכול לרגוז הא"י מביאים לי זנב, ולערבב את כל הסעודה, אבל ע"י שהמליך עליו את הקב"ה וחיפש לעשות רצונו זכה לקירבה יתירה מהאור שמח, ומחמת כן נתקבלה תפלתו שאכן זכה להיות זנב לאריות וגדל להיות תלמיד חכם מופלא.

שמוציאים מהפה ביום קדוש זה.

2. אמירת הסימנים: אנו אוכלים את הסימנים בסעודת החג, ואנו מבקשים בפה את נוסח ה"יהי רצון" ("שיכרתו שונאינו", "שיסתלקו אויבינו"), בגלל 'כח הפה' של ראש השנה, אנו עושים כן, לסימנא מילתא.

3. אי אמירת הלל: חז"ל שואלים בגמרא מפני מה אין אומרים הלל בראש השנה? ומשיבים: "אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, ואתם אומרים שירה?!", הפה ביום הדין שקול ומדוד לחלוטין.

עיקר המצווה ביום הכיפורים היא התשובה. נכון שעל פי ההלכה וידוי בפה מעכב, אבל כולנו מבינים שהווידי החיצוני אינו אלא כלי; עיקר הנקודה הפנימית של התשובה נעוצה בלב.

הפסוקים מלאים בזה: בישעיה נאמר: "וּלְבָבוּ יָבִין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ". בתורה מובטח: "וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְּךָ". שלמה המלך מתפלל בספר מלכים: "וְשִׁבּוּ אֵלַיךְ בְּכָל לִבְכֶם". והנביא יואל זועק: "קָרְעוּ לִבְכֶם וְאֵל בְּגֵדֵיכֶם וְשִׁבּוּ אֶל ה' אֱלֹהֵיכֶם כִּי חֲנוּן וְרַחוּם הוּא... וְנָחַם עַל הָרָעָה" - התשובה אינה קריעת בגדים חיצונית, אלא קריעת הלב. וכך נחתם ספר הנביאים במלאכי: "וְהָשִׁיב לִב אֲבוֹת עַל בָּנִים".

אמנם קיימא לן "דברים שבלב אינם דברים", ולכן מוכרחים להוציא את הווידי בפה כדי לתת לו תוקף מעשי. אך רבינו יונה ב'שערי תשובה' מאריך לבאר שעיקר התשובה, החרטה, הקבלה לעתיד ועזיבת החטא - כולם תלויים בעומק הלב. ככל שהלב שב באמת, וככל שיש רצון עמוק וכן להתקרב מחדש להשם יתברך, שם מונחת התשובה האמיתית. לכן יום הכיפורים הוא יום הלב - "וּבְלִבְכֶם".

"בפ"ך": ראש השנה וכוונת הדיבור

ומכאן אנו מגיעים לראש השנה - יום שעיקרו "בפ"ך".

בראש השנה יש לנו מצוות עשה מן התורה של שמיעת קול שופר. (אמנם המצווה היא השמיעה, אך התקיעה עצמה חייבת להיעשות בפה, על ידי אדם בר-חובא, ולא בשום אמצעי אחר).

יתרה מזו, ההלכות והמנהגים של ראש השנה שזורים כולם סביב קדושת הפה:

1. הברכה לבלי ראש השנה: כולם מאחלים זה לזה "לשנה טובה תִּכְתֵּב וּתְחַתֵּם" מובא בטור ובשולחן ערוך (או"ח תקפ"ב). אין זה סתם נימוס בעלמא כמי שפוגש חבר ואומר "שלום", אלא הלכה המבוססת על ההבנה שיש כוח עצום למה

רבותינו זכרונם לברכה, ובעקבותיהם הרמב"ן על אתר, מבארים ש"המצווה הזאת - לא נפלאה היא ממך" הינה - מצוות התשובה. הקדוש ברוך הוא אינו מבקש מאיתנו דברים שנמצאים מעבר לים או בשמי שמים; הוא מבקש שנתקרב אליו, והדרך הזו נגישה וקרובה לכל אדם: "בְּפִיךָ וּבְלִבְּךָ לַעֲשֹׂתוֹ", אם נתבונן - נגלה שהדבר מקביל למהלך של חודש תשרי כולו - שלושת המועדים הקדושים שבהם נבנית עבודת השנה כולה:

"בְּפִיךָ" - זהו ראש השנה, שעיקרו עבודת הפה והדיבור. "וּבְלִבְּךָ" - זהו יום הכיפורים, שעניינו עומק הלב והתשובה הפנימית. "לַעֲשֹׂתוֹ" - זהו חג הסוכות, שכל כולו עשייה גופנית מוחשית ושמחה.

שלושת המושגים הללו מקבילים גם לשלושת עמודי התווך: "תשובה, תפילה וצדקה", וכנגד שלושת כוחות האדם: "מחשבה, דיבור ומעשה".

נתחיל דווקא עם הסוף - חג הסוכות, המכוון כנגד "לעשותו". חודש תשרי נקרא "רחח האיתנים", ודרשו חז"ל שהוא "תקיף במצוות". אולם היכן מתרכז עיקר המצוות המעשיות של החודש? בחג הסוכות! ישיבה בסוכה, נטילת ארבעת המינים - לולב, אתרוג, הדס וערבה. כלומר עיקר הנקודה בחג הסוכות היא שההתקרבות להשם נעשית דרך העשייה של הגוף. ואכן הדבר בא לידי ביטוי במצוות שמחה ו"שִׂמְחָתְךָ בְּחֻגְךָ", ו"הֵייתָ אִף שִׂמְחָה", כיצד שמחים? לא מסתפקים בשמחה שבלב, אלא רוקדים בכל הגוף! וכך גם במנהג ההקפות בהושענא רבה: הסיבובים סביב הבימה הם סוג של ריקוד ועשייה של שמחה לפני השם (ולכן אבל אינו יכול להשתתף בהם). הכל בחג הזה זועק: עבודה של עשייה ופעולת הגוף - "לַעֲשֹׂתוֹ".

"ובלבבך": יום הכיפורים ועומק הרגש שבלב

כעת נעבור אחורה, אל יום הכיפורים. יום הכיפורים מכוון כנגד "ובלבבך" - עיקרו בלב.

4. פסוקי מוסף - "אמרו לפני": במוסף אנו מזכירים עשרה פסוקי מלכויות, עשרה זכרונות ועשרה שופרות - תוספת ייחודית שאין כדוגמתה בשום מועד אחר. חז"ל בגמרא אומרים בשם הקב"ה: "אמרו לפניי בראש השנה מלכויות, זכרונות ושופרות; מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוכם לפניי לטובה, ובמה? בשופר". כלומר, עיקר ההמלכה והזיכרון נעשים על ידי "אמרו לפניי" - בדיבור הפה!

5. תוספות הגאונים בתפילה: הגאונים תקנו להוסיף בעשרת ימי תשובה בקשות מיוחדות בכל מקום שבו מוזכרת מלכות השם: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים", "מי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו לחיים ברחמים", ובסיום התפילה בברכת שים שלום: "בספר חיים ברכה ושלום... נזכר ונכתב". היות שהדיבור כה קריטי ביום ההמלכה, הוסיפו בקשות מפורשות בדיבור סמוך להזכרת המלך. כדי להבין את המהלך כולו, נתבונן במשל נפלא:

כשממליכים מלך חדש, מהו הצעד הראשון של העם? קבלת המלוכה! העם מריע, מכריז על נאמנות, ומשתמש בכוח הדיבור להמליך את המלך עליו. בשלב ראשוני זה של ההכתרה, לא עומדים ומתוודים בפני המלך על כל המעידות והעוולות מהעבר. המלך יושב על כסאו, וכל עניינו של הטקס הוא קבלת מרותו.

להמליך, להרגיש, ולעשות

זהו ראש השנה! עיקר הדין בראש השנה הוא על עצם קבלת המלכות. גם כשאדם מבקש מהמלך על צרכיו מתוך הבנה שהמלך הוא המשפיע והשליט היחיד - יש בכך חלק מההמלכה.

הדין של ראש השנה עמוק ודק מאוד, משום שהוא בוחן את הראש ואת הדיבור: האם האדם מכיר טובה למלכו? האם הוא משתמש במוחו, בחכמתו ובפיו כדי להמליך את הקדוש ברוך הוא? **לכן** בראש השנה אנו משקיעים ביותר בראש ובפה - מקבלים עול מלכות שמיים בדיבורנו,

שומרים על קדושת הפה, ומרבים בפסוקי תורה של מלכויות, זכרונות ושופרות.

לאחר שנבנה הראש, מגיע השלב השני - יום הכיפורים, שבו נבדק הלב. בעומק הלב, קל יותר לכל יהודי לעבור את הדין, משום שחז"ל מעידים ש"גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך". בעומק פנימיותו, כל יהודי - אפילו הרחוק ביותר - רוצה בטוב.

ולבסוף, מגיעים לחג הסוכות - שלב העשייה. בשלב המעשה עוד יותר קל לעבור את הדין ולהכריעו לטובה, שהרי "אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון": נוטלים לולב, יושבים בסוכה, ורקדים ושמחים.

יהי רצון שנזכה לקבל עלינו עול מלכותו יתברך בפה שלם, להשיב את לבבנו אליו באמת, ולעשות את כל מצוותיו בשמחה ובטוב לבב, ונזכה כולנו להיכתב ולהיחתם בספרם של צדיקים לחיים טובים ולשלום.

מתיקות ההמלכה רבי אלעזר קליין

האם הקב"ה מלך או מושל עליך?

מתוך שמחה ורצון, אלא עבודתו הופכת לקבלת 'ממשלה' מכורח הפחד.

לכן כדי שנזכה להמליך את השי"ת ברצון אמיתי, מוכרחים אנו לברר בקרבנו את התפיסה הפנימית: עלינו להשריש בקרבנו את האמת הברורה: הקדוש ברוך הוא הוא תכלית הטוב, והאוהב הגדול ביותר של כל יחיד ויחיד מישראל, כפי שביאר בעל ה'משך חכמה' זי"ע (עקב י, ט) שהשי"ת רוצה בטובתנו ובהצלחתנו לאין ערוך יותר ממה שאנו רוצים בה בעצמנו.

מתוך ראייה זו מתבאר אף עניין יום הדין. אין הדין בא כנקמה חלילה, אלא הוא עצמו נובע ממעיינות האהבה וההשגחה הפרטית לטובת נבראיו. יתירה מכך, עצם העמדת האדם בדין מהווה אות ומופת לאמון העצום שהבורא יתברך רוחש לו. מי שאינו חשוב ואין בו תוחלת - אין מתייחסים למעשיו ואין דנים אותו, אך כשהשי"ת בוחן כל מחשבה, דיבור ומעשה של האדם, הרי זה מפני שכל תנועה שלו יקרה מכל יקר בעיניו יתברך. הבורא ממשיך להחיות את האדם ולהנשימו בכל

עיקר עבודת היום הקדוש של ראש השנה, סובב סביב נקודה אחת: להמליך את הקדוש ברוך הוא עלינו ועל כל יושבי תבל, ולייחל להתגלות מלכותו השלמה.

אך מי שלא ישים לב יכשל בהמלכה לחלוטין. **רבנו הגר"א** זללה"ה (בביאורו לספר משלי), מגלה לנו מהי המלכה אמיתית.

כי יש חילוק בין 'מלכות' לבין 'ממשלה'. מושל הוא מי ששלטונו בכפייה ובכוח הזרוע, אף בעל כורחם של נתיניו; אולם מלך אינו נקרא אלא כאשר העם מקבלים את עולו ברצון ובחפץ לב, כדכתיב "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם". נמצא איפוא שעיקר העבודה המוטלת עלינו איננה רק קבלת מרות גרידא, אלא המלכת הבורא יתברך מתוך רצון גמור והתמסרות פנימית.

זה שאלה שעלינו לשאול את עצמנו בכנות: כי לעיתים מתגנבת בלבנו מחשבה עכורה ומסולפת, כאילו הבורא יתברך עומד חלילה 'נגדנו', ומחפש כביכול את חסרונותינו כדי להענישנו במידת הדין. וכאשר אדם חש נרדף אינו יכול להמליך מלך

שבריר שנייה, ובכך הוא מעיד: יש לך תפקיד נשגב שאיש זולתך אינו יכול למלאות. כאשר נחדיר ללבנו אמון מלא בטובו של המלך, נזכה להמליכו מתוך חדות הלב, וממילא ייהפך הדין כולו לרחמים גמורים.

המלכה בשדה הקרב

אמנם יש לדעת, כי עצם התביעה להמליך את הבורא שייכת בכל מצב, ואיננה מותנית ברגשות התעלות או בסערות הלב. פעמים רבות נגש האדם ליום הדין כשהוא חש יובש פנימי או חוסר התרגשות, ואף מוקף בהפרעות ובטרדות שונות. דעתו של עובד ה' צריכה להיות ברורה בזה: אם קיבל עליו את מלכות שמים מתוך הכנעה פשוטה, בידעו כי השי"ת מנהיג את כל תהלוכות חייו, הרי קיים את עיצומו של יום בשלמות. יתירה מזו, כאשר האדם מקבל עליו עול מלכותו יתברך דווקא מתוך תחושת צער, קושי וערפול הלב, הרי זו עבודה נעלית ומזוככת שערכה רם ונישא עד למאוד.

סוד י"ג מידות הרחמים - חלק ג' סוד ה"תשליך"

הרב אוריאל שונברג בעל 'אור הצפון' על י"ג מידות - נערך ע"י המערכת

ואמנם רבים ביקשו שנכנס כבר לפירוט המדוקדק של כל אחת ואחת מהמידות. בע"ה אכן נעשה זאת בשבוע הבא, וגם נפיץ את הדברים בטבלה מיוחדת - דף מסודר להדפסה שירכו את כל הפרטים. אך עכשיו, כשאנו עומדים ממש על סף ראש השנה. רצוננו להבין לעומק את מעמד ה"תשליך" שהוא שורש י"ג מידות מנבואת מיכה. עלינו להבין את מהותו וכך נהיה מוכנים בשבוע הבא להיכנס לפרטי הפרטים של י"ג מידות הרחמים.

יום ההתגלות

תחילת גילוי המידות הוא בחודש אלול. שכן משה רבנו עסק בריצוי לאורך

בשבוע הראשון עסקנו ביסוד הגדול של "אין חוזרות ריקם": שאלנו מדוע חוזרים על המידות שוב ושוב, ומדוע עיקר כוחן מתגלה דווקא כשהן נאמרות בציבור. בשבוע השני העמקנו בביאור המושגים: הבנו את ההבדל בין המידות כפי שהן מופיעות בפרשת כי-תשא לבין אלו המופיעות בספר מיכה; ראינו שישנן מידות עליונות בשורשן, וישנן מידות הסדורות ויורדות להנהגת העולם התחתון; וביארנו את התפילה שאנו מתפללים ששורש המידות אכן יאיר ויתגלה למטה. עמדנו שם גם על ביאור שמות ה"ה", ועל הכרעת המקובלים שסדר המידות מתחיל דווקא מהשם "א-ל", כנגד שתי ההתחלות של אריך אנפין וזעיר אנפין.

כל חודש אלול, כמבואר באר"י הקדוש אבל עיקר הגילוי כתב בספר הזוהר הוא כשמגיע החודש השביעי - חודש תשרי - אז מתגלות שלוש עשרה המידות! כך שעיקר תחילת הגילוי הוא בראש השנה וכן מפורש בדברי רבנו הר"ן (בתחילת מסכת ראש השנה, דף ג' בדפי הרי"ף), שמבראש השנה התחיל השם להתרצות למשה, וביום הכיפורים נתרצה לו לגמרי.

כלומר אמנם כל ארבעים הימים של עליית משה היו ימי רצון, אך תחילת הגילוי של הריצוי הייתה בראש השנה, וביום הכיפורים נתרצה לו לגמרי. זה בדיוק מה שמבואר בזוהר: ההתעוררות החלה באלול, וכפי מידת ההתעוררות מלמטה - כך נפתח הגילוי מלמעלה בתשרי. לכן אנו מקדימים בסליחות להזכיר את י"ג המידות, כדי להתעורר, להתמצא ולהתחבר אל העניין. ולכן בראש השנה, כאשר נפתח הגילוי של שלוש עשרה מידות הרחמים, אנו מבקשים לעורר את המידות הללו בפסוקי התשליך. האר"י הקדוש מגלה לנו שתקיעת השופר היא זו שפותחת ומעוררת את תחילתו של גילוי ה"ג המידות.

ולפי זה יובן מדוע בראש השנה עצמו אין אנו מזכירים בפיוטים ובתפילה את שלוש עשרה המידות בפירוש! מדוע? משום שבראש השנה אנו עוסקים בשורש המידות, והשורש הזה נפתח ומתגלה דרך השופר. השופרות הם הפותחים את שער הרחמים. וכן זה ענינם של פסוקי מיכה שהם השורשים העליונים של ה"ג מידות. כפי שביארנו בשבוע הקודם.

ארבעת השלבים של מיכה:

שלב ראשון: שורש הרחמים ועוצמת החסד: "מִי יֵלֶךְ כְּמוֹת נְשֹׂא עֹנֶן וְעֹבֵר עַל פְּשָׁעִים" - אנו פותחים בהשגה בדרך השלילה: "מי כמוך?". אין בשכל הנברא שום תפיסה או דוגמה לעוצמת החסד של הבורא. השם "א-ל" מורה על חוזק ועוצמה (כמו "אילי הארץ", חזקים), וכאן הוא מבטא את עוצמתו הכבירה של החסד, חסד שאין לו גבול. ומהו השבח הגדול של חסד זה? שהוא "נושא עון ועובר על פשע".

כלפי מי?

שלב שני: למי מופנה החסד? "לְשִׁאֲרֵית נַחֲלָתוֹ, לֹא הֶחֱזִיק לְעַד אָפוֹ כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא" - כאן התורה מגדירה למי מיועד החסד הזה. שהם כלל ישראל החלוקים לצדיקים בינוניים ורשעים. "שארית נחלתו" הם הצדיקים כמו שדרשו חז"ל אלו שעושים את עצמם כשיריים, שמבטלים את עצמם ורואים את עצמם ככלום. ולפשוטו של מקרא: אלו הנשארים נאמנים לה' ולתורתו ולא עזבו אותה למרות כל התלאות.

ומה לגבי אלו שאינם צדיקים ומגיע להם עונש? עליהם נאמר: "לא החזיק לעד אפוא" - אף על הרשעים אינו עומד כעסו לנצח, אלא נחלש ושוכך. ומדוע? מטעם פשוט ויסודי: "כי חפץ חסד הוא". כלומר זוהי כל תכלית הבריאה - הקדוש ברוך

הוא חפץ להיטיב, (ובפרט עם הבינונים שיש בהם עושי חסד).

ההוצאה לפועל

שלב השלישי: אם נדייק בלשון המקרא, נבחין בדבר מדהים: ששת החלקים הראשונים נאמרו בלשון הווה ("נושא עון", "עובר על פשע", "חפץ חסד"). אך מכאן והלאה חל מהפך, וכל הפעלים עוברים ללשון עתיד: "יָשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ, יִכְבֹּשׂ עֲוֹנֹתֵינוּ, וְיִתְּשֶׁלֶךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתָם". כיצד הרחמים והחסד יוצאים אל הפועל המעשי? תחילה - "ישוב ורחמנו".

לאחר מכן - "יכבש עוונותינו". מהי משמעות המילה "לכבוש"? כשמלך כובש מדינה, הוא לוקח את כוחותיה של המדינה הנכבשת והופך אותם לכוחות שלו. כמו כן בכובש כבשים (המחמיץ ירקוח): הוא מחדיר את טעם התחמיץ לתוך הירק והופך אותו לחלק ממנו. כך הקדוש ברוך הוא כובש את העוונות: הוא מגלה שגם החטאים שלנו נבעו במקורם מתשוקה ומכוח טהור, אלא שהיצר הרע עיוות אותם (מלשון "עיוון" - עיוות). הקדוש ברוך הוא כובש את העיוות, מנתב אותו חזרה למקורו,

שורש הנהגת הרחמים שהוא הדין והיכולת להיטיב	מי אל כבוד	אל
	נשוא עון	רחום
	ועובר על פשע	וחנן
למי מכוונת הנהגת הנ"ל, דהיינו, צדיקים, רשעים ובעושים	לשארית נחלתו	ארץ אפים (לצדיקים)
	לא החזיק לעד אפוא	ארץ אפים (רשעים)
	כי חפץ חסד הוא	ורב חסד (בעושים)
המחליבים שעל ידי הקב"ה מבטל הקטרונים שמעכבים החטבה, וכוח נאמנות דברו לשמור החסד לבני ישראל	ישוב ורחמנו	ואמת
	יכבוש עונותינו	נוצר חסד
	ותשליך במצולות ים כל חטאתם	לאֵלִים
השלמות שזוכים לה ככל ישראל לבסוף, כשעושים תשובה, וזוהי תכלית ההטבה	תתן אמת לענק	נשוא עון
	חסד לאברהם	ופשע
	אשר נשבעת לאבותינו	וחטאה
	מימי קדם	ונקה

ומגלה שגם הכוחות הללו יפעלו לכבודו יתברך! **ולבסוף** - "ותשליך במצולות ים כל חטאותם": הוא משליך ומייחס את החלק הרע והמשחית אל מקומו הראוי - אל כוחות הטומאה והסטרא אחרא, הנקראים "מצולות ים".

ועל המצב הזה אנו מתפללים ומייחלים במעמד התשליך: "ותשליך במצולות ים כל חטאותם" שהקדוש ברוך הוא מסלק את האחריות מעליו, ומייחס את כל החטאים לסטרא אחרא וליצר הרע! כביכול אומר הבורא: "המעשים הללו אינם של בניי. הם אינם רוצים בכך. הרצון האמיתי שלהם הוא עול מלכות שמיים, הם אינם מעוניינים חלילה למרוד ברצוני; היצר הרע הוא שעיוות ודחף אותם לשם".

מצב התיקון

שלב רביעי: שלמות הברית הקדומה: "תִּתֶּן אֶמֶת לְעֵקֶב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִיָּמֵי קְדָם" - זהו סיום המהלך ושיא השלמות.

כשאנו פועלים כבניהם של אברהם, יצחק ויעקב, ומשתדלים שמעשינו יהיו שווים למעשי אבות - הקדוש ברוך הוא מעניק לנו את השלמות של יעקב וחסד לאברהם. "אשר נשבעת לאבותינו" רומז גם ליצחק אבינו (שעניינו דורש ביאור רחב בפני עצמו). ומה עניין "מימי קדם"? זוהי הברית וההבטחה שקדמה לברית העולם - התוכנית האלוהית הקדומה שנועדה להביא את הבריאה כולה בסופו של דבר לידי תיקון וטוב שלם.

סוד פסוקי "מן המצר"

מתוך כך נוכל להבין גם את המנהג לומר בתשליך את פסוקי "מן המצר" (תהילים ק"ח).

כי כשם שפסוקי מיכה הם הרובד הפנימי של י"ג המידות שבפרשת כי-תשא, כך פסוקי "מן המצר" הם הרובד הפנימי של המידות שנאמרו בפרשת שלח ("ה' אָרָץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד נִשָּׂא עֹנֶן וְפָשַׁע וְנָקָה לֹא יִנָּקָה").

מהו הציר המרכזי של פסוקי "מן המצר"? מידת הביטחון! דוד המלך מלמד אותנו שאם אדם בוטח בה' באמת, הוא יכול לנצח את כל האויבים ואת כל המקטרגים - בין אם מדובר במקטרגים ורחניים ובין אם באויבים גשמיים.

וזה בדיוק התיקון לחטא המורגלים בפרשת שלח: המורגלים פחדו ממעצמות העולם ומעמי הארץ החזקים משום שהיה חסר להם ביטחון בה'. משה רבנו עמד והמשיך שם תשעה תיקונים (תשע מידות של רחמים) כדי לקבוע שישראל אכן יכולים להתגבר ולכבוש את הארץ. בפסוקי פרשת שלח עניין הביטחון עדיין מוסתר, אך דוד המלך ב"מן המצר" גילה והוציא אל האור את סוד הביטחון, וכפי שמבואר בכוונות. ואין דבר שיחזק את בטחונו ברחמיו הנוראים של השי"ת נוכל לראות זאת בסיומן של המידות בפרשת שלח - המידה התשיעית והאחרונה היא: "וְנָקָה לֹא יִנָּקָה פֶּקֶד עֹנֶן אָבוֹת עַל בְּנֵים עַל שְׁלֹשִׁים יָעַל רַבְעִים" כיצד "פוקד עון אבות על בנים" נחשב למידה של רחמים?

אלא שכאן טמון חסד עצום, רחמים מכוסים: פקידת עון אבות היא רק כאשר הבנים והשלשים מחזיקים במעשי אבותיהם המקולקלים - רק אז יש תביעה נוקבת. אבל אם הבנים מתקנים את מעשיהם, הרי שהאבות עצמם מתתקנים על ידם! איזה רחמים מופלאים: אפילו אדם שהיה רשע גמור, אם קם ממנו נכד או נין שהוא צדיק, ואפילו צדיק קטן - אותו הצאצא מאיר ומזכך את אביו, סבו וסב-סבו. הקדוש ברוך הוא מחפש כל נקודה וצד של טוב; ואם יצא מזרעו צאצא טוב, הרי זו הוכחה ברורה שבשורש הנשמה של האב והסב היה גנוז ניצוץ טוב!

כשאנו ניגשים בימים קדושים אלו לסליחות, לשופר, לתשליך ולפסוקי "מן המצר" - הבה נישא את ליבנו אל ההבנה הזו: אנו מתייצבים מול מקור המים, מגלים את עומק רצונו הפנימי, משליכים את האשמה אל היצר, ובוטחים בחסדו העצום של הבורא שיכבוש את כל עיוותינו ויחזירנו בתשובה שלמה לפניו.

↓